

Sənin son dərəcə gözəl, çox nadir, sakit, mehriban, xeyirxah bir təbəssümün var, onu görəndə özünü xoşbəxt hiss edə bilər. Uşaqlığımda o təbəssümü mənə göstərdiyin yadıma gəlmiş, ancaq, yəqin ki, göstərmiş olarsan. Niyə də göstərməyirdin, axı onda günahsız bir uşaq idim, mənə böyük ümidlər bəsləyirdin. Yeri gəlmişkən, belə xoş təassürlərin də çox xeyiri olmadı, əksinə, özümü daha çox günahkar hiss etməyə başladım, dünya mənə daha da müəmmalı göründü. Ancaq faktlardan, həmişə davam eləyən şeylərdən danışsam yaxşıdır. Bir tərəfdən özümü təsdiq etmək, qismən də qisas almaq üçün tezliklə sənə gördüyüm xırda-para güllünc hərəkətləri müşahidə etməyə, onları üst-üstə gəlməyə, şişirtməyə başladım. Məsələn, vəziyyətdə o qədər də böyük olmayan adamların səni qamaşdırması... Onlardan saatlarla danışmağın... Tutaq ki, hansısa müşavirdən ya da ona bənzər adamlardan... (Bir yandan da, ürəyimi ağrıdır ki, sən, yəni, mənim atam, öz qiymətini qaldırmaq üçün belə mənasız söhbətlər edir, bununla öyünür). Ya da gördüm ki, ədəbsiz sözlərdən, onları ucadan deməkdən xoşun gəlir, sonra da elə gülürsən ki, guya lap gözündən vumusan, ancaq o cür danışmaq əslində bayağı bir ədəbsizlik idi (həm də sənin necə güclü olmağın haqqındakı təsəvvürlərimi korlayırdı, məni utandırır).

Əlbəttə, bu cür müşahidələrin sayı çox idi və mən də buna sevinirdim, çünki qeybətə, zarafata bəhanəm olurdu. Bəzən bunu başa düşərək əsəbiləşirdin, kinlilik, hörmətsizlik hesab eləyirdin, ancaq inan ki, bunların hamısı özümü qoruyub saxlamaq üçün tapmış olduğum yarasız vasitələr, zarafatlar idi. Elə zarafatlar ki, onları allahların, şahların haqqında da danışirlar... Elə zarafatlar ki, ki-

məsə olan dərin hörmətini azaltmır, əksinə, həmin hörmətin tərkib hissəsinə çevrilir. Yeri gəlmişkən, sən də mənim qarşımda eyni vəziyyətə düşəndə, özünü bir növ müdafiə etməyə çalışırdın. Adətin üzrə başlayırdın ki, mənim kefim həmişə kök olub, mənimlə həmişə yaxşı

rəftar olunub... Bunlar düzdür, ancaq inanmıram ki, o vaxtkı vəziyyətlərdə mənə çox kömək etmiş olsunlar. Düzdür, anam mənə qarşı

hədsiz dərəcədə mehriban idi, ancaq mənə elə gəlirdi ki, bu mehribanlıq səninlə pis münasibətdə olduğuma görədir. O, özü də bilmədən sürəkçi rolunu oynayırdı. Bəzən elə inanılmaz vəziyyətlər alınırdı ki, sənin təbiyə üsullarının yaratdığı tərslik, dönlüklük, hətta nifrət, bəlkə də, mənə özümü toplamağa kömək edərdi, an-

Atama məktub

caq anam öz mehribanlığı, ağıllı danışığı (mənim qarmaqarışq uşaq ələmində o, ağıl mücəssəməsi idi), tərəkəşliyi ilə onları yumşaldırdı və mən yenə də sənin təsir dairəsinə qayıtmalı olurdum, ancaq ola bilsin, bu

qım çatan şeyləri də əldə etmək üçün dolayı yollardan istifadə etməliyəm. Əlbəttə, sonralar özümə görə haqqım çatmadığı şeyləri bu yollarla əldə etməyə adət elədim və beləliklə də özümü daha çox günahkar hiss etməyə başladım. Bu da həqiqətdir ki, məni heç vaxt əməlli-başlı döyməmişən. Ancaq qışqırmağın, qıpqırmızı pörtməyin, çiyinbağlarını tələsik çıxarıb stulun başına keçirməyin döyməkdən də betər olurdu. Elə bil, kiməsə asılmalı idi. Əgər doğrudan da asılırdısa, deməli, öldürdün və hər şey də qurtarıb gedirdi. Ancaq kimisə asmaq onun gözündən qabağında hazırlarırsan və o da bunları görür,

qarmaq gözələri önündə oynayır, sonra da əfv xəbəri gəlirsə, o, ömrü boyu əzab çəkməli olur. Belə hallar tez-tez olurdu və açıqca hiss etdirirdin ki, mən döyülməyə layiqəm, ancaq sənin mərhəmətin sayəsində döyülmürəm, deməli, bir böyük günah da burdan üstünə gəlirdi. Çoxdan bəri boynuma minnət qoyursan ki, (tek də olanda, başqalarının yanında da və heç vecinə deyildi ki, uşaqlarının neylədiyini hamı bilir), sənin əməyin sayəsində mən ehtiyac nə olduğunu bilməmişəm, sakit, isti yerdə, kefdəmaq içində yaşamışam. Yadıma o vaxtdan beynimdə dərin

izlər buraxmış cümlələrin düşür: Yeddi yaşında əl arabası ilə kəndbəkənd gəzirdim. Hamımız balaca bir daxmada yatırıdığımız, "Ye-məyə kartof tapanda sevinirdik. İsti paltarım olmadığından baldırımlarım illərlə yara töküürdü. Lap uşaq olanda, Pizəkə mənə bir dükançıya şeyird verdilər. Evdən mənə heç nə vermirdilər, hətta əsgərlikdə olanda, özüm evə pul göndərirdim. Bütün bunlara baxmayaraq, atam mənim üçün həmişə ata idi! Bu gün belə şeyləri bilən

var?! İndiki uşaqlar bunu bilir?! Axı heç biri bu çətinlikləri görməyib! Bu gün hansı uşaq belə şeyləri başa düşər?

Bəlkə də başqa bir şəraitdə bu sözlər çox gözəl tərbiyə vasitəsi ola bilərdi, uşaqların atalarının gördüyü çətinliklərə, ehtiyaca dözməyə öyrəşdirirdi, onları həvəsləndirirdi, möhkəmləndirirdi. Ancaq sən bunu heç vaxt istəməyirdin, sənin sayəndə vəziyyəti artıq dəyişmişdi, sənin kimi tərlənəməyə şərait qalmamışdı. Bu imkanı qazanmaq üçün zor işləmək, çevriliş etmək, evdən qaçmaq lazım idi (ancaq bu şərtlə ki, buna qətiyyətin, gücün çataydı və ana da öz bildiyi yollarla buna qarşı tədbirlər tötkməyirdi). Ancaq sən bunların heç birini istəməyirdin, hamısını nankorluq, iftira, özbaşınalıq, satqınlıq, axmaqlıq hesab eləyirdin. Misal çəkməkdə, öz keçmişindən danışmaq, utandırmaq bizi həm buna sövq edir, həm də hamısına ciddi qadağalar qoyurdun. Yoxsa bəzi xırda təfərrüatlar nəzərə alınmazsa, Otlanın Tsürəu sərgüzəştləri ürəyincə olardı. Axı o sənin doğma kəndinə getmək, işləmək, sənin bir vaxtlar gördüyün çətinlikləri görmək istəyirdi. İstəyirdi ki, işləməkdən sənin kimi ləzzət alsın, sənin kimi atasından asılı olmasın. Məgər bunlar çox pis arzu idi? Məgər sənin çəkdiyən misallara, verdiyin öyüd-nəsihətlərə uyğun gəlmirdi? Yaxşı, tutaq ki, Otlanın bu niyyəti sonda baş tutmadı, bəlkə də hamıya güllünc göründü, hay-küylü oldu, valideynləri ilə hesablaşmadı. Məgər bu, ləkcə onun səhvi idi? Məgər evdəki münasibətlərin, hər şeydən öncə də sənin ona yadlaşmağının burda günahı yox idi? Məgər mağazada işləyərkən o, sənə Tsürəudakından az yadlaşmışdı (necə ki, sonralar özünü buna inandırmağa çalışırdın)? Məgər sənin gücün çatmadı ki, (bu şərtlə ki, özünü buna məcbur edə biləydin), onu həvəsləndirəydin, məsləhət verəydin, gözün üstündə olaydı, səbrsizlik göstərməyəydin, bu sərgüzəştin də sonu yaxşı qurtaraydı?

Səhifəni hazırladı: Emil Rasimov